Sammenhengen mellom dårlig økonomi og sykdom



Ukom



Sammenhengen mellom dårlig økonomi og sykdom

Publisert 9. september 2022

ISBN 978-82-8465-025-8

Det er enighet om at det er en sammenheng mellom det å være fattig og ha økt risiko for sykdom. Men det er begrenset med norsk forskning om betalingsproblem og helse. Sammenhengen gjenspeiles heller ikke alltid i måten vi følger opp pasienter på, og rutinene tar ikke alltid høyde for at pasienten har betalingsproblem.

Sammenhengen mellom ubetjent gjeld og helse er dokumentert i internasjonal forskning. I tillegg viser forskning basert på levekårsundersøkelser i Norge at det er en sammenheng mellom økonomi og helse (7). Forskere er forsiktige med å generalisere, eller å sammenligne, ut fra andre lands erfaringer. Samtidig har både studier og den informasjonen vi har fått gjennom denne undersøkelsen vist at i Norge er det lite oppmerksomhet på sammenhengen mellom gjeld og psykisk helse i helsetjenesten. Prosjektet WellDebt, som er tilknyttet OsloMet, skal fylle kunnskapshull i Norge om sammenhengene mellom gjeldsproblemer, dårlig helse og svak tilknytning til arbeidsmarkedet (8). Prosjektet ledes av Christian Poppe som er professor ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO). Arne Holte, som er professor emeritus i helsepsykologi ved Universitet i Oslo, har skrevet flere kunnskapsoppsummeringer om gjeld og psykisk helse (9). Disse to forskerne, og deres forskningsmiljø, har sammen med få andre hatt psykisk helse og økonomi på dagsorden i kunnskapsutviklingen gjennom flere år. Sammenhengen mellom gjeld og psykisk helse er også velkjent for brukerorganisasjoner og de har bekreftet for oss at de har hatt temaet på agendaen i flere år.

Skam helse og betalingsvansker

Kristoffer skammet seg over sin økonomiske situasjon. Følelsen av skam over å ha stor gjeld og ikke klare å betale for seg, er ikke uvanlig. Det er en viktig verdi i samfunnet å kunne betale sin gjeld.

«få ting er så skambelagt som det å ikke være i stand til å betale det du skylder andre. For noen er det selvmordsgrunn. (10)»

FRA PSYKOLOGITIDSSKRIFTET

Holte viser i sitt arbeid til flere internasjonale studier som bekrefter sammenhengen mellom sunn psykisk helse og kontroll på egen økonomi, men han stiller samtidig spørsmålet om det er en samvariasjon, eller et årsaks-virkningsforhold (11). Studiene og litteraturgjennomgangene viser begge deler, men sammenhengene er ikke enkle. Uansett, gjeldsuføre har stor betydning for helsen. Uhåndterbar gjeld påvirker nivået på for eksempel depressive symptomer, men også at psykisk sykdom øker risikoen for å havne i betalingsvansker.

Gjeld og selvmord

Kristoffer hadde mange ubetalte regninger og liten inntekt. Han skrev i selvmordsbrevet at den massive gjeldsbyrden ble for belastende for ham.
Selvmordsfrekvensen er opp mot ti ganger høyere blant de som er gjeldstynget (11). Holtes kunnskapsgjennomganger viser at gjeld øker risikoen for selvmord, og at det er gjelden i seg selv som bidrar til selvmordsrisiko (12). Virkningen av gjeld kommer i tillegg til andre risikofaktorer som psykisk lidelse, tidligere selvmordsforsøk, arbeidsledighet, sivil status og liten sosial støtte.

Tall fra dødsårsaksregisteret

Tall fra dødsårsaksregisteret viser at selvmord og villet egenskade som årsak til dødsfall har vært stabilt de siste årene. Selvmord forårsaket 658 dødsfall i 2021. 73 prosent var menn. (6)

Hva vet helsetjenesten?

En gjennomgang av Kristoffers helsejournal viser at betalingsvansker var omtalt flere ganger i pasientjournalen. Likevel fikk han nye betalingskrav fra helsetjenesten som han ikke betalte.

Helseutgifter

I Norge opplever sju prosent av oss at helseutgifter kan være en belastning. Vi vet også at 20 prosent av dem som selv vurderer at egen helse er dårlig, også opplever at helseutgifter er tyngende. (7)



Illustrasjon: Berit Sømme

En studie fra flere fastlegekontor på Røros viser at det kan være mye å hente på å stille pasienter spørsmål om økonomi. Studien viste at de somatiske lidelsene ofte hang sammen med betalingsvansker og at økonomisk veiledning kunne redusere symptomene (13). Holte og Poppe mener at økonomi må bli tema mellom pasient og behandler.

Statens undersøkelseskommisjon
for helse-og omsorgstjenesten

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924